
Jartypory, st. 2, gm. Liw, woj. mazowieckie, AZP 53- 76/43

Informator Archeologiczny : badania 34, 145-146

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

w warstwie pozaobiektovej Ze względu na jego znaczny stopień zniszczenia nie udało się zrekonstruować żadnych form naczyń ani ustalić dokładnej chronologii.

Kultura mierzanowicka. Z omawianą kulturą archeologiczną powiązано 2 obiekty (jamę i palenisko), w ich wypełniskach znaleziono 23 fragmenty ceramiki.

Kultura trzciniecka. Odkryto 7 obiektów z tego okresu (5 jam i 2 paleniska), które wystąpiły w rozproszeniu centralnej części wykopu, tworząc jedno skupisko (3 obiektów) w części południowo-zachodniej. Znaleziono 16 fragmentów naczyń glinianych, które pozyskano z obiektów.

Kultura łużycka. Ogółem wyeksplorowano 5 obiektów tej kultury – 3 jamy i 2 dołki posłupowe. Zarówno w ich wypełniskach, jak i w warstwie akumulacyjno-próchniczej znaleziono 358 fragmentów naczyń glinianych. Po wstępnej analizie materiału ceramicznego wyróżniono 2 fazy osadnicze tej kultury. Pierwsza związana z tzw. fazą łódzką, a druga z okresem zamykającym się mniej więcej w V okresie epoki brązu i halszatem C.

Kultura przeworska. Odkryto 137 obiektów tej kultury (51 dołków posłupowych, 21 palenisk i 65 jam). Obiekty wystąpiły w całym badanym obszarze, koncentrując się w części północno-wschodniej. Ogółem pozyskano 1005 fragmentów ceramiki naczyniowej. Na podstawie cech techno-stylistycznych określono ich chronologię na późny okres wpływów rzymskich. Z obiektów przypisanych kulturze przeworskiej pochodzi również 14 zabytków wydzielonych. Są to m.in. 2 fragmenty noży żelaznych, fragment kamiennego żarna rotacyjnego oraz kamienna oselka.

Wczesne średniowiecze. Do tego okresu przypisano 4 obiekty – 2 paleniska, jama i dołek posłupowy. Wystąpiły one w rozproszeniu na całym badanym obszarze, nie tworząc skupisk. Z warstwy i obiektów pochodzą 144 fragmenty naczyń, których chronologię ustalono na IX-XII w.

Późne średniowiecze. Z okresu późnego średniowiecza pochodzą 2 jamy gospodarcze, w ich wypełniskach oraz w warstwie znaleziono w sumie 118 fragmentów ceramiki naczyniowej. Chronologię tego materiału określono na XV-XVI w.

Okres nowożytny. Z tego okresu pochodzi 5 obiektów wziemnych, które są zlokalizowane w zachodniej partii wykopu. W sumie z odkrytych obiektów i z warstwy pozyskano 2036 fragmentów ceramiki, którą wydatowano na XVIII-XIX w. Stosunkowo duża ilość materiału jest związana z działającym do dziś gospodarstwem rolnym.

Wyniki badań zostały opublikowane w „Raporcie 2001-2002”, s. 128-137. Badania będą kontynuowane.

JARTYPORY, st. 2, gm. Liw, woj. mazowieckie, AZP 53-76/43

- ślady cmentarzyska (?) kultury grobów kloszowych z wczesnej epoki żelaza
- cmentarzysko kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego i wczesnego okresu wpływów rzymskich
- cmentarzysko kultury wielbarskiej z późnego okresu wpływów rzymskich i wczesnej fazy okresu wędrówek ludów

Wykopaliskowe badania ratownicze, przeprowadzone od 26 czerwca do 28 lipca przez mgr. Jacka Andrzejewskiego (autor sprawozdania, Państwowe Muzeum Archeologiczne). Finansowane przez SOZ w Siedlcach i Państwowe Muzeum Archeologiczne. Trzeci sezon badań. Przebadano powierzchnię 105 m².

Stwierdzono postępujące niszczenie obiektu, zarówno wskutek eksploatacji piasznicy, jak i zwałowania śmieci. Przebadano około 100 m² w północnej części stanowiska, wzdłuż krawędzi wybierzyska piasznicy oraz około 5 m² w ostańcu w południowej części obiektu, gdzie w ścianie piasznicy, w odległości około 100 m od jej północnego brzegu, odsłonięto grób ciałopalny. Na zbadanym obszarze odkryto 31 obiektów: 25 grobów ciałopalnych i 4 groby szkieletowe kultury

wielbarskiej oraz 2 obiekty z wczesnej epoki żelaza. Stropy obiektów są rejestrowane bezpośrednio pod warstwą humusu leśnego, na głębokości 20-40 cm od powierzchni ziemi.

Jamy grobów szkieletowych miały niewielkie rozmiary (około 150 x 50 cm), a ich dna sięgały przeciętnie głębokości od 150 cm (w części północnej stanowiska) do 200 cm od powierzchni ziemi (w części zachodniej). Groby były zorientowane przeważnie na osi północ-południe lub północny zachód-południowy wschód. Jamy grobowe były wypełnione czystym piaskiem, co przy silnym wysuszeniu terenu cmentarzyska bardzo utrudniało ich obserwację w piasku całkowym. W pochówkach tych nie zachowały się żadne ślady kości, jedynie w 2 grobach (obiekty 84B i 87) w warstwie spągowej zarejestrowano zęby ludzkie.

Większość spośród 25 grobów ciałopalnych to groby jamowe, tylko w jednym przypadku pochówek złożono w popielnicy glinianej, a w 2 – w popielnicach organicznych. Groby z popielnicami organicznymi to niewielkie jamki o średnicy około 30 cm, szczelnie wypełnione dużą liczbą słabo przepalonych kości. W jednym z nich znaleziono fragmenty jednodzielnego grzebienia rogowego i brązową zapinkę typu Almgren 170.

Wśród grobów bezpopielnicowych 5 miało jamy o jasnym, zaś 17 o czarnym, przesyconym węglami wypełnisku. Groby o jasnym wypełnisku były przeważnie prostokątne o wymiarach sięgających od 40 x 20 cm do 100 x 50 cm i głębokości do 80 cm. W grobach znajdowano nieprzepasane paciorki szklane, niewielkie ilości nieprzepasanej ceramiki i nieliczne przepalone kości. Groby o czarnym wypełnisku były zwykle kolisty, o bardzo zróżnicowanej średnicy (30-130 cm) i głębokości (20-120 cm). Ich jamy zawierały przeważnie dużą ilość przepalonych kości, przepalone i nieprzepasane fragmenty ceramiki i całe naczynia oraz brązowe elementy stroju i pojedyncze przepalone grudki szkła. W większości grobów o czarnym wypełnisku w warstwie stropowej zarejestrowano bardzo duże, nierzadko obrobione kamienie, pierwotnie oznaczające prawdopodobnie miejsce pochówku.

Jednym z ciekawszych odkryć tego sezonu jest grób ciałopalny (obiekt 77) odkryty w ścianie południowej części wybieżyska piasznicy. Pochówek wyposażony w parę brązowych zapinek typu Almgren 41, żelazną sprzączkę jednodzielną, przęślik gliniany i jednowarstwowy grzebień rogowy z żelaznymi nitami można datować na fazę B2/C1 okresu rzymskiego. Obiekt ten dowodzi, że nekropola wielbarska miała o wiele większy zasięg, niż sądzono dotychczas, a jej minimalne rozmiary sięgały 0,50 ha. Głębokość, na jakiej odsłonięto obiekt 77, i obecna konfiguracja południowej części stanowiska pozwalają sądzić, że na powierzchni około 2 arów spodziewać się tu można nienaruszonej strefy cmentarzyska.

Wyniki badań wskazują, że cmentarzysko w Jartyporach jest najbardziej wartościową poznawczo nekropolą kultury wielbarskiej w tej części Mazowsza, a długotrwałe użytkowanie (II/I wiek p.n.e.-IV w. n.e.) i ogromna powierzchnia miejsca grzebalnego stawiają je w rzędzie najważniejszych stanowisk z okresu wpływów rzymskich na całym Mazowszu. W sytuacji permanentnego zagrożenia stanowiska (ciągła chaotyczna eksploatacja piasku i zwałowanie śmieci) konieczne jest jak najszybsze przebadanie całej zachowanej jeszcze jego części, ze szczególnym uwzględnieniem południowej części bezpośrednio narażonej na zniszczenie.

Wyniki badań zostały opublikowane w „Roczniku Mazowieckiego Konserwatora Zabytków” 2006, s. 118-124.

Materiał i dokumentacja są przechowywane w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie.

Badania będą kontynuowane.